Nr. 16. An. XXIX. 1866.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Dumineca, Fói'a, candu concedu ajutóriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe ½ 5 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Brasiovu 10Mart. 26Febr.

Se prenumera la postele c. r. si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

MONARCHI'A AUSTRIACA

Transilvani'a.

Rescriptulu regescu indreptatu catra diet'a Ungariei.

Noi Francisc'u Iosif'u I. etc.

Iubitiloru (kedvelt) Nostri credintiosi!

1. Dechiarationile de credintióse alipiri coprinse in pré umilitele adrese ale staturiloru si representantiloru tierei adunati in dieta, din 26 Febr. a. c. le primimu cu tóta gratí'a si intocma, cá si recunóscerea cea multiamitória a intentiuniloru Nóstre de parente alu tierei, le consideramu cá o dovada imbucuratória a sincereloru inecrederi.

Spre a responde la acésta incredere, si Noi ve impartasimu resolutiunea Nóstra cu una franchetia fara reserva in privinti'a aceloru dorintie coprinse in adres'a vóstra, in privinti'a caroru importanti'a relatiuniloru de facia cere cu urgintia o esplicatiune mai pe largu a intentiuniloru Nóstre de Domnu alu tierei.

2. Cu multiumire amu primitu Noi in cunoscientia acsea consimtire, care s'a aratatu in privinti'a punctului de purcedere alu dietalei invoiri coprinsu in sanctiunea pragmatica.

Ide'a intereseloru si a apararii comune, cum o vedemu Noi pe acsea accentuata in adres'a casei de susu, inca mai 200 ani inainte de inchiaiarea sanctiuni pragmatice formá motivulu celu de capetenia alu uniunii duratorie intre regatulu Ungari'a si tierile creditarie ale casei Nóstre domnitórie. Si cu tóte ca bucurosi recunóscemu, cumca prin ópsarea mai precisa a acestei comuniuni, coprinsa in numit'a lege fundamentala, tierile Nóstre creditarie au crescutu in potere si potestate, totusi trebue se recunóscemu, ca unirea acésta nedisolubila a popóreloru de supt'u imperiulu casei Nóstre domnitória, sustienendu intregitatea teritoriului Ungariei si autonomi'a natiunala, totudeodata s'a facutu celu mai potericu aparamentu pentru securitatea s'a in afara. Fiendu'ca dara efectulu benefacatoriu alu acestei anecsari (Anschluss) a fostu imprumutatu, incordarile Nóstre trebue se fia indereptate intr'acolo, cá benecuventarile acelei se le asecuramu cu statoricia, si de acsea relatiunile, ce resulta din comuniunea intereseloru si a apararii se le regulamu dupa cerintiele tempului in conformitate cu principiale sanctiuni pragmatice.

3. Tierile corónei Ungariei formésa o parte insemnabila a intregului Nostru imperiu. Potera spirituala si materiala, fericirea, linistea interna si securitatea imperiului sunt conditionate prin asemené momente in nimitele tieri, si acestea luera intre olalta imprumutatu. Estensiunea cea estraordinaria si imbunarea mediuloceloru de comunicatiune, care léga decalatu interesele cu fire centuple, fara a bagá in séma urmarile cele aduncu tsiatórie ale radicarii vamei celei intermediale, treboira se marésca multu acésta confaptuire imprumutata. Si acésta stare desvoltata intr'acsea are cu atatu mai mare lipsa de o regulare acurata, cu catu sunt mai defectuóse in privinti'a acést'a legile Ungariei facute in urma, care strafórmara administratiunea interna a acesteia, dar in privinti'a unirii necesarie cu celelalte regate si tieri séu neci decatu séu nu s'au ingrigitu de ajunsu.

4. Deórece inse interu'a natura a problemei si cele mai importante interese ale tuturoru popóreloru Nóstre poftescu, cá totu ce se tiene deolalta si sta in confapturie interna imprumutata, se se resolvese deodata si intr'unitu, obligatiunea Nóstra de regentu si ingrigirea pentru binele celu adeverat'u alu popóreloru Nostre ne opresce a concede: cá la intentionat'a restituire si realisare a institutiuniloru ungare constitutionale se remana suspense si nedeterminate acelea cause, dela a caroru regulare corespondiatória si imprumutatu multiamitória depinde intocma atatu remanerea la olalta paciuita si fericita a deosebiteloru tieri tienetórie de monarchi'a Nóstra, si desvoltarea bunestarei loru, precum si securitatea, vadi'a si potera imperiului.

5. Din motivulu acest'a in prim'a linia amu strasu Noi atentiunea staturiloru adunate in dieta si a representantiloru tierei la obiectele comune si la pertractarea loru, si increderea, care o puseramu in prudint'a staturiloru si a representantiloru tierei nu Ne-a insielatu, fiindca ei recunoscu, „cumca se afla astufelu de relatiuni comune si vréu a si indreptá silintiele intr'acolo, cá in privirea ópsarei si a modului pertractarii relatiuniloru, acestia se mediulocésca determinatiuni cá acelea, care se corespunda scopului fara a periclitá autonomi'a constitutiunala si legal'a loru nedependintia."

6. Noi amu datu chiaru si tieriloru acelora ale imperiului Nostru dreptori constitutionale, care pana acum nu le avea — Sta dar' departe de Noi pretensiunea, cá Ungari'a se-si sacrifice autonomi'a s'a constitutionala si nedependinti'a legala; totusi asteptamu si increderidune prudintiei si chiaru cumpanirei intereseloru tierei, potemu cu dreptu si asteptá, ca Ungari'a nu va vré, neci de autonomi'a s'a constitutionala, ale carei margini le-amu presemnatu in cuventulu Nostru de tronu in spiritulu sanctionii pragmatice, nu se va folosi spre isolarea propria, care numai catu debilitésa, ci o va folosi cá mediuloculu spre a castigá valóre intereseloru s'ale celoru adeverate si duratórie. — Esercitarea influintiei indrepatite la obiectele comune formésa despre o parte garanti'a cea mai secura a autonomiei legale a tierei, pe candu de alta parte efeptulu benefacatoriu alu influintiei acesteia se va estinde si in privinti'a fericirii, securitati si a puterii imperiului.

7. Cu multiumire vomu privi dar' Noi incepatulu consultariloru respective si nu Ne indoimu, ca in decursulu patrundiatóreloru consoltari ale cestiuniloru acestora se va manifestá de sine si necesitatea unei ecsaminari patrundiatórie si a unei modificari corespondiatórie a legiloru din 1848.

8. Deslegarea cestiunii caoseloru comune nu afla in singur'a deügere a loru desnodarea s'a multiamitória, ci conditionésa necesaruminte si pertractarea acestór'a intrunit'a si asecurata in contra ori-carei pédece, precum si asiediarea unei colocrari unanime atatu a poterei legislative catu si a celei executive. — Una astfelu de pertractare autonoma a ramiloru regimului privitori aici, cum ii determina art. III de lege din 1848 fara recorutulu necau organicu, eschide posibilitatea unei pertractari cu succesu a caniseloru comune.

9. Modificarea acestoru legi precum declararamu si in cuventulu de tronu e dealtumintrelea si din acelu temeiu necesaria, pentruca unele determinatiuni ale art. d. l. II, III si IV din an. 1848 vatema chiaru dreptorile Nóstre de Domnitoriu. Form'a de regimu asiediata in art. III nu se póte esecutá decatu conditionaluminte prin locotienetoriulu memoratu in art. II, care e provediutu cu plenipotintia regésca.

Principiulu unitatii monarchiei intemeiate prin sanctiunea pragmatica, problem'a detorintiei Nóstre de Domnitoriu, ce radima pe acel'a, precum si simtiementele personale, care le nutrimu in anim'a Nóstra cea parentésca pentru regatulu Nostru Ungari'a, si care ne motivésa a esercé nemediulocitu dreptulu acestu constitutionalu de Domnitoriu, nu Ne concedu a Ne invoi vreo data la ponerea unui asemené locutienatoriu: intocma precum nu Ne potemu dechiará a fi invoiti neci cu acea determinatiune a art. d. l. IV, in puterea careia desfacerea dietei nu s'ar poté urmá inainte de a se fipsá bugetulu. — No voimu a trage la indiéla, ca acelea-si motive, care inaltia in gradu asia mare de pietate alipirea tierei de drepturile sale voru fi si acelo condu-cestórie, unde e vorb'a de neviolabilitatea drepturiloru, a auctoritatii corónei, care sunt pétra incopcistória a constitutiunii.

10. Mai incolo tienemu de nesparatu a trage atentiunea representantiloru adunati in dieta la acel'a dificultati cari se opunu nesmanatei restituiri a sistemului municipalu si din acelu temeiu, pentruca luandu-se in privire nou'a straformare a relatiuniloru sociale, intrata de atuncia, s'a facutu cu nepotintia a esecutá determinatiunile provisorie ale art. d. l. XVI si XVII din 1848, fara a periclitá in gradulu celu mai mare cerintiele administratiunii interne, care determinatiuni se calculassera numai dupa pretensiunile momentului de atunci. Sistem'a municipala incependu dela regimulu celui d'antaiu rege a prinsu prin o usare neintrerupta radacini adenci in viéti'a natiuni. Legile din an. 1848, modificandu form'a administratiunii tierei, fara a o aduce in consonare cu institutiunea acésta démna si antica, au nascutu o contradicere principiala, in catu aplanarea ei e de a se asteptá numai be bases unei esaminari patrundiatórie si a unei esplicari mature. Asia dara Noi asteptamu, ca staturile adunate in dieta si representantii si voru indirepta atentiunea la acést'a si voru considerá de cea mai urgenta a loru problema a Ne asterne resultatulu consultariloru loru respective.

11. Mai incolo e neaparatu de lipsa, cá art. d. l. XXII din an. 1848 despre quard'a natiunala se se desfintiese. Acésta determinatiune de lege a adusu cu sene sub scurtulu tempu alu sustarii sale o ingreunare de prisosu a poporului si l'a avocatu pe acesta dela ocupatiunile sale celе paciuite; dara scopulu lui de a sustiené securitatea publica n'a coresponsu deajunsu, ce e mai multu, ca a provocatu resultate in direptiunea contraria.

12. Afara de acésta e de doritu, cá tóte determinatiunile legii din 1848, care pana acuma nu se pusera prin Noi in activitate se se supereeaminese cu patrundiatate la tempulu seu. Aceste legi, care s'au creatu supta apasarea de atunci a evenimenteloru sguduitórie de lume, pórta in sene caracterulu de precipitantia, precum arata acésta teoretic'a loru esaminare si esperienti'a o interesce d. e. in privinti'a legii de alegere, cu a carei aplicare s'a facutu pana acum esperimente de 2 ori.

13. Din acestea de sene curge, cumca Noi in simtiementalu oblegamintei Nóstre de regentu nu Ne potemu invoi la o faptuala restituire a acestoru legi, care se pretinde pe temeiulu continuitatii de dreptu, pana atunci, pana candu ele nu se voru superecsaminá cu desamenuntulu, pana candu nu se voru acomodá recerintieloru relatiuniloru faptice si dupa invetiaturile esperientiei nu se voru perfectioná. Nu multumire momentana, ci infiintiarea de institutiuni duratóre si corespundiatóre scopului sunt dorinti'a animei Nóstre celei parintesci. Chiamarea Nóstra de domnitoriu, asia precum si oblegamintele catra tóte popórele Nóstre ne opresce, cá inainte de intemeiarea ordinei viitóre a deosebitiloru rami de servitiulu publicu se lasamu organismulu sustatoriu derimarei, se impedecamu rótele machinei de statu spre a preschimbá o stare provisori'a cu alta provisoria, si cu acésta inceput'a linistire a animeloru a o sgudui in cercuri mai intinse. — Representantii tierii simtiescu asemenea dificultatile transitiunei acesteia si in locu de a si cauta valórea pretinsiuniloru strictei legalitati, se dechiara in privirea acelora a fi gata la considerarea ecuitabila a impreginrariloru. Dela ei depinde a micsióra dificultatile, cari se opunu nisuintii

Nóstre parintesci de ale restitui constitutiunea, déca voru fi aplecati in mesura marita a acestei ecuitabilitati a apretiui cumpanirea stariloru de facia.

14. Nimene n'a fostu mai multu petrunsu decatu Noi despre ponderositatea dificultatiloru si a impedecamenteloru acestora, care nu numai dintr'o parte se impotriveau opului Nostru inceputu de cointelegere. Totusi Noi cu abnegare de sene si tare resolutu, salutati si urmati de manifestatiuni plene de incredere si entusiastice ale tierei, am calcatu pe terenulu acesta, pe care speramu cu incredintiare, ca vomu intalni cea mai parata spriginire a stauriloru si representantiloru tierei, si precum Vomu imparti Noi onórea succesului cu tiér'a, asia si greutatea responsabilitatii va apasá pe tiéra ca si pe Noi de o potriva.

15. Practic'a aplicare a continuitatii de dreptu sub impregiurarile estraordinarie de acum o aflamu posibila singuru numai intr'acea, cá modificarea legiloru se se faca numai pe temeiulu unei invoiri in dieta, a carei adunare presupune colucrarea factoriloru indreptati si legislatiuni ungarice; a unei invoiri, care e justificata prin testimoniulu istoriei, ale carei pagine repetitu ne invetia, ca suptu asemene impregiurari se tienú o asemene procedere. Acésta procedere se vede a fi cu atatu mai démna de imitatu, cu catu a fostu mai potemica sguduirea acelea, ale carei triste urmari — pentrucá se le redicamu — e tient'a comuneloru Nóstre nisuintie.

16. In chipulu acest'a va poté veni in viétia cointelegerea, se potu compland dificultatile si se potu pune in ordine tóte acelea relatiuni, care trebue refuite si regulate, déca voimu a astupá duraveru isvorulu incurcariloru viitórie.

17. Profundu simtimu si Noi greutatea obligamenteloru ce diacu asupra-Ne. Noi simtimu inseminatatea de dreptu de statu a ungariei regesti, si santiani'a juramentului, cu care regele incoronatu devotésa neinfringibil'a sustienere a constitutiunii. Dara tooma pentruca Noi nu tienemu incoronarea numai de o ceremonia solenela, nu Ne potemu invoi neci la restituirea estorsiuniloru de determinatiuni legale, a caroru nevatamata sustienere a o intari cu juramentulu Nostru Ne opresce simtiulu Nostru religiosu si prin urmare vocea constientiei Nóstre, si asia suntemu convinsi, ca in acestea simtiemente religióse ale Nóstre voru recunósce staturile si representantii adunati in dieta cea mai secura garantia pentru constitutiuna'a stare a tierei.

18. Dupace, precum speramu, actulu acestu solenelu va pone deodata capetu si cistariloru vietiei politice, atunci vomu urmá si Noi fara a Ne indoi dictamenului animei Nóstre parintesci, care e totudeuna aplecata — a dá gratia, — si fara periclitarea ordinei publice vomu poté esercé in mesura deplina celu mai scumpu din drepturile Nóstre regale.

19. Privitoriu la rogamintea indreptata pentru intregirea dietei, care se referesce la Dalmati'a, Fiume si acelea cercuri (jene Bezirke), a caroru conchiamare o ordonésa art. d. l. 5 din 1848, socotimu ca e cu scopu a reservá pertractarea loru mai profundata pentru momentulu acela, candu in urmarea r. Nostru rescriptu din 27 Febr. a. c. indreptatu catra diet'a Croatiei si Slavoniei Ni se voru asterne resultatele pertractariloru dietale, fiinduca ceistiunile acestea stau in strinsa legatura cu fericit'a resolvare a plutitóreloru relatiuni de dreptu de statu ale Croatiei si Slavoniei.

20. Cu bucuria am primitu asecurarea stauriloru si representantiloru dietaluminte adunati, cumca cu privire la tóte clasele poporului fara deosebire de religiune si limba totudéuna vréu se ié de indreptariu principiale dreptatii si ale ecuitatii, — si cumca anumitu, in cato privesce la locuitorii nemaghiari si tierei, au de cugetu pe calea legislatiunii a face totu ce cere benele generalu alu tierei si interesele loru. Noi sustienendu totudeodata intregitatea teritoriala a tierei Ne vomu socoti de cea mai placuta a Nóstra problema a inaintá totu, prin ceea ce se póte mediuloci acelu resultatu, alu carui realisare si Noi o dorimu cu tóta anim'a: pentruca Noi salutamu concordi'a pacinita a tuturoru locuitoriloru tierei, si cu cea mai via bucuria unanim'a aplanare a interesseloru loru, si vomu fi totudéuna gata a le sprigini cu taria.

21. Acum depinde dela energi'a activitate si intielépt'a portáre de grigia a stauriloru si representantiloru dietaluminte adunati a inteti momentulu acela, in care Ni se potu susterne estufeliu de proiecte, care stau in armonia cu drepturile Nóstre maiestatice, cu indreptatitele recerintie ale imperiului Nostru si cu pretensiunile ecuitabile ale tieriloru adnecse (Nebenländer) Noi vomu insirá momentulu acel'a longa cele mai fericite momente ale vietei Nóstre, in care vomu poté dice cu conscientia odihnitória, ca Noi prin regésc'a confirmare a acestoru proiecte amu inaintatu adeverat'a fericire a Ungariei si a tuturoru popóreloru Nóstre si amu asiediatu pétr'a fundamentala, pe care se póte redicá cu duraveritate inaltiat'a fericire, puterea si securitatea, precum si puterea monarchiei Nóstre.

Catoru etc. Datu in capital'a regatului Nostru Ungari'a in 3 Martiu 1866.

FRANCISCU IOSIFU m. p.

Georgiu de Majláth m. p.

Ioane de Barthos m. p.

Brasiovu 9 Mart. Astadi se finira alegerile pentru diet'a din Pest'a. La prim'a votisare esi Fr. Bömeches cu maioritate absoluta peste 1400 voturi, éra intre Emilu Trauschenfels si Carolu Maager se luá insainte alegerea a 2-a ri esi cu maioritate Emilu Trauschenfels cu 842, ér' Maager cu 655 voturi cadiú.

Din romani, cari si dedera reservarea si protestulu acoperitu cu 252 de subscrieri nu luá neci unulu parte la a 2-a alegere, ér' protestulu loru, scimu ca la pretensiunea unicului romanu din comisiune preotu R. Popia din Sacele se primi la protocolu.

— „H. Z." serie din Sibiiu cu datu 8 Mart. cumca oficirii de cavaleria ai reg. nianiloru archiduce Carl Nr. 3 s'au reintorsu in statiunile sale, pentruca, dupa cum se simte, regimentulu a primitu ordinu de a fi gata de drumu. Totu acest'a se aude si aici la noi.

Blasiu 20 Fauru 1866.

Activitate ori pasivitate? ori ambele? (Urmare.)

Asia dara se fimu pasivi?

La acest'a intrebare credu ca ne da in catuva responsu considerarea faseloru prin cari a trecutu natiunea nóstra dela 1848 incóce.

In an. 1848 in diet'a transilvana scau mai bine facia cu ea, natiunea romana a fostu pasiva, dereptu diecundu si din acesta causa, ca numai partea ei carea se au numitu si inca se mai numescu nobili s'a impartasitu la alegeri. — Facie cu diet'a din Pest'a totu din acelasi anu 1848 natiunea romana asemenea a remasu pasiva preste totu, si numai in pucinele locuri a luatu parte la alegeri si prin representantii sui la diet'a din Pest'a.

Si intrebu ca cari au fostu urmarile? Despre acestea ne invétia érasi istori'a, ca romanii prin stare au fostu feriti de unu evenementu tristu, de ocasionea de a refractá facie cu monarchiulu, ma de a fi partasi chiaru la fapt'a urita de la Dobritiuu — in catu au potutu strigá totudeun'a cu fronte serena: ca ei nu s'au impartasitu de locu in careva actu indreptatu in contra coróuei; ci au remasu de in popóre credintiosi. — Si a urmatu in modu naturale mai de parte, ca romanii ne lunndu parte cá atari si anumitu natiunea ne fiendu activa in 1848. indata ce s'a deschisu in catuva campulu constitutiunale a avutu dereptu a reclamá la Maiestate, ca maghiarii in diet'a s'a au decretatu despre autonomi'a patriei, si despre sórtea natiunei nóstre, preste vói'a si fara colucrarea nóstra — de nobis sine nobis — si pe dereptu a potutu potí cá se se introduca institutiuni de acelea cá legi in patria, prin cari se se faca posibile si natiunei romane impartasirea la afacerile publice si comune ale patriei; si Maiestatea S'a imperatulu considerandule rogarea, a conchiamatu diet'a din Sibiiu din 1863/4 dela carea romanii au dobanditu nesce dereptuire sanctiunate, la cari se potu provocá si trebue se le provoce cá la nesce acte sanctinnate de imperatulu; ori si candu si in ori si ce impregiurari! Si pentru violarea loru au dereptu refugiu la person'a Mai. S'ale!

In an. tr. 1865, precandu vediuramu una stramutare chiaru surprindiatoria, in starea locurileru patriei nóstre; mare parte a natiunei romane cautandu: la ilegalitatea impregiurariloru, intre si dupa cari s'a fostu compusu diet'a din Nov. in Clusiu, acesa o au ignoratu cu totulu, provocandu-se la actele dietei din Sibiiu conchisa in form'a s'a, si sanctiuiuate prin Mai. S'a imperatulu; gata fiendu cá dupa an. 1848, cá déca in acesta dieta dela Clusiu s'aru fi adusu nesce conclusse, acelea se le dechiare de nule si pentru romani fara valóre, si acest'a ca-ci: s'aru fi adusu in un'a dieta, in carea natiunea romana s'a ignoratu cá atare, si apoi pre base feudalistice cu nedereptatirea poporului romanu, si in contra fapteloru desvoltate, cari nu se mai potu ignorá. — Inse alta parte mai mica, — nu fara ceva asemenare cu an. 1848, candu inca au fostu cativa romani la Pest'a si prin urmare au fostu activi, — luandu parte la alegerile dietali, si chiaru si la diet'a din Clusiu din Nov., a manifestatu cu tóta barbati's dorinti'a natiunei romane, si rogareai catra Maiestate, cá in poterea meriteloru castigate pentru tronu si patria, si in poterea acteloru legali si complenite, natiunea romana inca se fia considerata cá atare, in impregiurarile de straformare noua ale imperatiei, adeca se si retiená dereptuiele natiunali si limbistice, si in specie s'a rogatu cá Maiestatea S'a se conchiame alta dieta, in carea se póta fi representata si natiunea romana cá atare. — Cu nou cuventu representantii partii active si barbatii activitati dietali au facutu tóte, prin cari si au meritu numele de activi. —

Intrebu inse: ce ore care parte si a alesu calea mai secura? Din partemi uitandune la an. 1848 si la cele ce au urmatu, de si veneresu tare pre barbatii natiunei ce s'au aratatu activi in diet'a din Clusiu, totusi tienu de convingerea: ca cei ce au remasu pasivi au potutu si potu asteptá tempuri mai favoritoria — ori si cum lumea se-asimba, ca-ci asia i e firea! — cá si dupa 1848, candu era se strige in faci'a lumii: ca cele ce s'au facutu, cu nedereptatirea loru si in contra legiloru validu esistente, sunt nelegali si nevalide, si ca ei nu le recunoscu, cá aduse de nobis sine nobis; — precandu cei ce au luatu parte si au fostu activi, pre langa tóte sbuciumaturele ajunsera a fi considerati cá una fractiune a dietei ilegali din Clusiu, si nu se considerara cá representantii natiunei romane si prin intrarea in dieta, unde ajunsera cu opiniune de minoritate, mi se pare ca sau perdutu calea legale de activitate si in veniturin. — Celu pucinu asia credu eu, ca-ci la dincontra, n'aru fi provocati ardelenii sa mérga la diet'a din Pest'a, se si impace relatiunile cu imperati'a, ca-ci ei si leau impacatu o data in diet'a din Sibiiu!?

Mi se pare dara, ca pasivitatea a fostu mai secura, — si nu obsta nece acesa, ca de nu se demiteu romanii intielegenti la alegere in unele municipia, totu aru fi luatu parte nobilii, si asia totu aru fi luatu parte in catuva si romanii; pentruca acestu soiu de omeni, s'au impartasitu la alegeri si diete si mai nainte, si cu tóte acestea natiunea romana a potutu erchiamá cu fruntea serena, ca ea n'a fostu representata, in dietele tierii, nece in an. 1848 nece mai nainte, fiinduca nobilii s'au saturatu si representatu numai pre sene.

Asia dara ce se fia acum'a cu alegerile de acum si cu diet'a dela Pest'a? (Va urmá.)

Din comit. **Solnocu Inter.** 25 Febr.

(Urmare.)

Dupa pregatirile facute alegatorii natiunali romani au fostu provediuti cu péne de bradu in pelarii, éra antenatiunalii cu péne albe de gasca séu de cocosiu, — alegatorii natiunali din cercuiu Lapusiului s'au infaciosiatu in 21 l. c. Sér'a in Chesiei unde i-au primitu o inteligintia fórte insemnata din preoti, docenti si oficiali cu comitatulu la cas'a D. protopopu Vasilie Cassa, aici a fostu adusa si o banda musicala de 6 insi dela Ghe-l'a, care joca diferite cantari si jocuri natiunale si populare, — flamure natiunale au fostu mai multe cu inscriptiuni „Se traiésca Gabrielu Manu" pe langa cari adunandu-se alegatorii si o tinerime alésa in costumu natiunalu au saltatu cu unu entusiasmu si bucuria ce parea a aduce in reminiscentia bravur'a tineriloru vechi romani. Inse nu potú a remané acest'a bucuria indelungatu neconturbata, ca-ci alegundu-se 12 inteliginti preoti si dascali, cari mai pucinu si-au potutu moderá entusiasmulu de imbratisiare a confratiloru loru din cercuiu Caticaului, mérsera la Caticau unde se aflau adunati alegatorii din subcercuiu acela,

cari insè erau cea mai mare parte îmbetați în partea candidatului maghiaru, dintre cari renumitulu Preda Josef și Kászoni Sándor au începutu a palmui pe inteligintii dusi de la Chesiei acolo, de unde ei numai cu fug'a scapara inderetru, dupa ce fura cu tôta barbari'a maltratati, acést'a scena s'a intemplatu în fiinti'a de facia a judelui procesualu Pánczél János, care pe 2 teneri i-a si arestatu, éra vre-o cateva capsiôre de vinu, ce le-au avutu în caru cu sine cu potere li le-au luatu si i-au despoiatu, — spre a împedecá insè unu atacu ce potea se urmése inteligintii din Chesiei au tramisu în nôptea acesa o deputatiune de doi preoti la comitele supremu Vér Farkas la Deesiu spre a dispune pentru eliberarea celoru arestati în Catiesu si pentru sustienerea securitatiei personale a alegatoriloru, în care privintia comitele supremu a si emisu o ordinatiune deschisa.

Alegatorii cont. Bethlen Sándor, veniti din cerculu Lapusiului s'au postatu în Urisioriu în ospetaria la jidanulu Iosifu Blau, unde au fostu tractati cu beuturi spirituôse intr'unu gradu fôrte inseminatu.

In 22 l. c. în diori de diua la corteiulu candidatului d. G. M. au vallsiatu din feréstra flamur'a nationale cu inscrisôre „Egalitate nationale de limba si religiune" în semnu de programu, care vedeundu-o locuitorii maghiari din Deesiu mare parte au eruptu în injurari si recriminari, care e caracteristic'a numai acelora, cari doresc'a ne pune jugulu sclavieinationale în grumadiu si a ne despoiá pana la piéle de tôte dreptorile si averile nôstre.

La 6 ôre demineti'a cea mai mare parte a alegatoriloru adunati la Chesiei se aflau pe strade purtandu flamureloru nationale si bandei musicale, candu de catra Deesiu sosindu d. G. M. însocitu de cesialalti oficiali romani de acolo, cautá o surprindere, care produse unu entusiasmu nemarginitu, d. G. M. salutá pe alegatorii în cuvinte scurte, cam în modulu urmatoriu: „Noi avemu o causa comuna, causa nationei nôstre, acea e santa, de la acaeia resolvare fericita eterna si fericirea nôstra de osebi, fii tari în credintia si fii convinsi ca de si causa nôstra ar suferi din partea contrariloru ore si careva atacu desperatu, si aceuma nu amu poté reesi cu învingere, dara acést'a va urmá netrecutu."

Tôta deodata provocá pe alegatori de a respinge insultarile contrariloru cu contempu si despretiu si de a se feri de tôte provocarile ce ar poté produce atacuri personale, — dupa o conversare scurta cu inteligintii romana d. candidatu se retrasa la Deesiu concomitatu de versulu de felicitare din partea alegatoriloru insetati de a si poté dá votulu pentru stimatulu loru candidatu.

Intru acea o parte mare din inteligintia s'a dusu înaintea alegatoriloru de la Caticau, pe cari insè judele procesualu Pánczél János i informá, ca nice de cum se nu vina pe drumulu tierei catra Chesiei spre a se întalni cu alegatorii nationali romani din cerculu Lapusiului, ba insusi inteligintia conduse de bravulu protopopu Ioane Colce.iu din Deesiu fù primita cu o pré mica considerattiune, — cam pe la 7 ôre de demineti'a dela Deesiu au pornitu o multime de calareti de partit'a cont. Bethlen Sándor catra Urisioru, unde ómenii lui se aflau în starea neconscientiei de sene în urm'a beuturiloru spirituôse si de acolo pana la Chesiei intre strigari de „se traiésca Bethlen Sándor," care alegatorii romani nationali au primitu o cu „se traiésca d. G. M.", — pornindu partit'a nôstra nationala catra Urisioru si de aici catra Deesiu au ajunsu pe ómenii lui Bethlen Sándor, cari semená mai multu a unui botciu de — beti, séu a unei ciurde necuventatória, insè partit'a nôstra nationale remasa totusi intr'o departare amesurata spre a incungiurá ori ce insultare si atacu personalu. — Nu preste multu tempu partit'a lui Bethlen Sándor inmultita cu numerulu ciobatoriloru, macelariloru si altoru profesionisti din Deesiu intrá în orasiu si cuprinsa teritoriulu séu curtea dela cas'a comitatului, — éra partit'a nationala intrandu în pisti'a orasiului, trasa óblu catra cortelulu d. G. M. ce se afla în cornulu pistiului în catulu d'antaiu, aiela asiedienduse în ordinea cea mai buna urmandu conducatoriloru, erupse în strigari de „se traiésca d. M.", fura insè îndata cuprinsi din tôte partile de catra ómenii lui Bethlen Sándor, condusi si îmbatati cu insultari si incriminari caracterisatôre numai de unu poporu barbaru, atacara flamur'a nationale, care insè fù aperata cu bravura, aruncara cu petrii, cari proni'a dómne-dieésca le facù nevatamatória. Candidatulu nostru deschidiendu-si ferestrile a cercetu a cuventá catra poporu, dara maghiarii adunati urlara cu cea mai mare barbaria asiatica si nu concesera nice decum candidatului nostru cuventarea, ba ce e mai multu asvirlira cu o pétra spre feréstra, care nu potù avea altu scopu, de catu unu omoru fisicu, spre a ne lipsi de acestu barbatu pe care totu poporulu comitatului 'lu recunosce de alu seu parinte, si cá celu mai devotatu si resolutu pentru causa nationale. — Tumultulu cresce pana la erumpere, ungurii atacau penele cele de bradu inschimbandule cu lorti'a cu péne de ganasce si cocosiu, lips'a de aperare proprie în contra insultariloru nu se mai potea incungiurá, atanci a inteligintii'a romana tramise o deputatiune la comitele supr. Vér Farkas spre a-lu rogá de mesuri cu vîintiôse pentru sustienerea linistei si a ordinei publice, care pe ôre cateva minute se si restitui, — dara în scurtu éra se inmoi cu mai mare vehementia. — Intru acesa partit'a c. Bethlen Sándor lasata la alegere 'si dédé voturile mare parte prin substituti si copii minori (?) de deminétia cuprinse vro 8 orasieni odai'a de intrare în sal'a de votisare cu locuitorii, si din minutulu, în care au intratu la votisare, locuitorii din Sucin de susu condusi de preotulu Iosifu Lemeni, care acuma se portá cu o bravura démna nationale, profesionistii orasieni si alti maghiari din partit'a lui Bethlen insultara, incriminara, injurara de Ddieu si concomitara cu pumni pana atara pe toti acei, carii au votisatu pentru candidatulu nostru, incatu vediendu acést'a partit'a nationale spre a incungiurá o tractare atatu de barbara, începù a se consultá despre celea facunde, spre a si salvá onórea nationale fara varsare de sange. — Voindu preotii Buzura, Kupsia si altii de a intrá în sal'a de votisare spre a se incunoscientiá despre decurgerea alegerei, fura dati prin Beteg Kelemen si Molnár Sándor afara, éra de catra ungurii condusi amenintiati cu mórte.

(Va urmá.)

Dela diet'a din Pest'a.

Cuventarea deputatului Iosifu Hodosiu tienuta în sied. din 23. Febr.

Onorata Casa! Inainte de tôte cauta se me rogu de onorat'a casa ca se fia cu indulgintia déca voiu worbi impedecandu-me în cuvinte: me voiu impedeca în cuvinte pentru aceea, pentru ca o marturisescu intradevaru, ca n'am pre avutu ocasiune de a tiene cuventari în limb'a mahiara. Daca mi-ar' fi iertatu a vorbi în limb'a mea romana — si póte va veni tempu si la acést'a — atunci asiu sci se vorbescu mai la intielesu, mai precisu, mai cu care fluiditate si póte cu o retorica mai fromosa ba si în ceva fraseologia. Dar' asie voiu spune numai simplu acea ce voiescu a vorbi.

Observu si aceea: 1) ca dupa potintia voiu fi scurtu în vorbire; 2) ca voiu vorbi numai d'in punctu de vedere legalu; si 3) ca voiu esprime — sine ira et studio — numai convingerea mea curatu personale.

Din emendamentulu ce amu propusu, se póte vede ca vreu a vorbi despre Transilvani'a. Despre Transilvani'a dicu, domniloru, pentru ca ea nu este atatu de fericita, ca se i-si fi lasatu si ei o carta bianca precumu s'a facutu acést'a pentru Croati'a; cu tôte ca Transivani'a cu mai multu dreptu ar' póte se pretinda acést'a de catu Croati'a. Despre Transilvani'a vorbescu domnii mei, despre acé'a frumósa si ne fericita Transilvani'a, dulcea mea patria natale, pe care, în starea ei de asta-di, o consideru cá si candu asiu tiené în mana unu maru de auru pretiosu, si întorcundu-me în drépt'a asiu dice catra Petru: de vreu, tie ti-lu dau; si totu atunci me întorcu în stang'a si dicu catra Pavelu: de vreu, si tie ti-lu pótu da.

Noi avemu se ajutamu Transilvani'a din asta pusetione precaria; si vomu ajuta atunci, déca vomu respepta principiele fundamentali ale constitutionii ei.

Domniloru! Transilvani'a nu numai pe basea dreptului istoricu, ci si în potersa diplomei leopoldine de la an 1791, si a santiunei pragmatice de la an. 1722, precumu si dupa tôte legile ei posteriori, este o tiéra cu totulu independinte atatu de catra tiér'a ungurésca, catu si de catra provinciele asié numite ereditarie; si ca atare si are administratiunea si legislatiunea sa propria.

Ungari'a nu multu dupa batai'a la Mohaciu de la an. 1526., a venitu sub domnirea casei absburgice; Transilvani'a insè si-a tienutu independinti'a e'a inca mai duce secle dupa acea; si abié catra finitulu secolului XVII a ajunsu si ea sub scutulu casei absburgice! dar' precumu mai nainte asiea si dupa acea, si-a sustienutu si escroitatu dreptulu seu de propria gubernare si legislatiune — independinte cu totulu de Ungari'a si de provinciele ereditarie.

Legetur'a Transilvaniei cu casa absburgica o stabilesce dara diplom'a leopoldia de la an. 1691. Ast'a este pétra fundamentale a independintiei Transilvaniei. Asia credu ca nu este de lipsa, cá se enumeru puntele acestui documentu de mare importantia.

Altu fundamentu principale alu independintiei Transilvaniei este santiunea pragmatica; dupa acést'a, între Transilvani'a si Ungari'a nu este alta legatura, de catu acea; ca acelu a care e regele Ungariei e totodata si principele Transilvaniei — prin urmare nu e alta de catu uniune personale între aceste done tieri: numai corón'a e comuna, éra în altele sunt cu totulu independinte un'a de alt'a. Transilvani'a chiar' asia de independinte a fostu intru primirea sanctiune pragmatice, cá si Ungari'a si a primitu o la an. 1722 si a indusu-o în cartea de legi la an. 1744, chiar' precumu a primitu-o Ungari'a la an. 1723.

Unu altu fundamentu principale de independinti'a gubernamentale si legislativa a Transilvaniei sunt legile de la an. 1791. — Articululu VI. din legile de acestu anu spune apriatu legatur'a ce este între Transilvani'a si Ungari'a, si i asecura independinti'a. Éca ce dice acestu articulu: „Tam sua sacratissima Maiestas, quam secuturi eiusdem ex augusta domo austriaca successores, qua legitimi Reges Hungariae Transylvaniam tanquam ad sacram regni Hungariae coronam pertinentem, eodem cum Hungaria imperii et successionis jure tenebunt, et velut propriam habentem constitutionem nulliqus alteri regno subjectam, juxta proprias leges et constitutiones legitime confirmatas, non aliter ac nos normam aliarum provinciarum haereditariarum gubernabunt." Si mai la vale: „per se subsistentis et ab alio regno independentis principatus Transilvaniae." — Articululu VII. din acelu anu, vorbesce despre potestatea legelativa, si articululu VIII. despre potestatea esecutiva a Transilvaniei; éara articululu IX. despre negotiele esterne ale Transilvaniei, si respective despre tractatele de pace; „Ocasione" dice acestu articlu „tractatuum cum exteris suscipiendorum, in negotiis Transilvaniam respicientibus, consilio quoque Gubernatoris regii et consiliariorum transylvanicorum pro re nata, uti dignabitur vel in casum comitiorum desideria et reflexiones Statuum et ordinum Transylvaniae, pro ratione circumstantiarum elementes exauditura sit, et confecta pace, eiusdem pacis conditiones medio gubernii regii statibus publicari faciet."

Si tôte aceste legi domniloru, sunt santionate cu juramintele principiloru

Asi mai poté aduce si alte date, ce parte asecura parte recunoscu independinti'a gubernamentale si legelativa a Transilvaniei precumu si integritatea ei; dar' nu le aducu inainte, pentru ca unele póte ar pare odióse, altele sunt numai rescripte imperatesci, si prin urmare inca nu sunt legi, éra io amu disu la inceputu ca numai din punctu de vedere legalu voiescu a vorbi.

Deci trecu la asia numitele legi de unione din an. 1848 si în specie la articlulu I transilvanu din acelu anu. Neconsiderandu modulu cumu s'a formatu acelu articlu; ba neconsiderandu nici macar' giurstarile în cari s'a adusu; si memorandu nici chiar' aceea ca romani acumu inainte au fostu protestatu în contr'a uniunei; si mai multu, neconsiderandu inca nici acea ca acelu articlu de lege nu are tôte calitatile legali, ca dupa art. IX dela a. 1744, pentru ca unu proiectu de lege se aiba valóre legale, se cere ca esemplariie tiparite si providute cu subscrierea propria si cu sigiulu principelui se se trimeta la deregatorii spre a se depune în archivele asia numiteloru locuri credibile —, cumca acést'a cu articlulu I dela an 1848 din Transilvani'a nu s'a intemplatu, o scie tôta lumea; dar' cumu amu disu, abstragundu dela tôte aceste, cari de altminitre nime nu le póte nega, io numai o fapta vreu se aducu inainte; si acést'a e ca: în modu legelatoriu neci Transilvani'a n'a primitu nici-odata si

n'a inarticulatu in legile sale articlulu VII dela an. 1848 din Posionu; si de asemene in modu legalstoriu neci Ungari'a n'a primitu neci-odata si n'a inarticulatu in legile sale articlulu I dela an. 1848, din Transilvani'a: si asia neci cest'a pentru Ungari'a, neci cel'a pentru Transilvani'a nu póte se aiba putere legale. Se-mi fia iertatu a mai memorá o fapta, si acést'a e chiar' fapta, ca adeca, dela an. 1848 incoce s'a tienutu in Transilvani'a de doue-ori dieta; un'a la a. 1863 si alt'a la an. 1865 adeca numai acumu in tomn'a trecuta: prin acést'a dara s'a refrantu aceea ce in 1848 oficialmente s'a disu ca adeca dieta de atunci ar fi fostu cea din urma dieta a Transilvaniei, si ca cu acé'a diet'a s'ar fi finitu istori'a legislatiunei in Transilvani'a.

Din tóte aceste io conchidu, ca uniunea Transilvaniei cu Ungari'a nu este fapta complinita, precumu amu auditu a se afirma in acésta casa.

Dar mi-veti dice, ca la an. 1848 s'a alesu in Transilvani'a deputati pentru diet'a din Pest'a. Asia este, si io sciu acést'a; ir se io sciu si aceea, ca pe tempulu candu se faceau acele alegeri, legea si respective articlulu transilvanu despre uniune inca nu era santionatu de principe; si apoi intrebu pe ori-care jureconsultu, care cunósce dreptulu publicu alu Trasilvaniei, ca: potut'a principele, fara neci o lege formala a imputeri pe palatinulu tierei unguresci a sanctiuna legi pentru Ardealu?

Asia e, la a. 1848 s'a facutu in Transilvani'a alegerile de deputati pentru diet'a din Pest'a. Dar' la an. 1863 si la an. 1865 s'a facutu in Transilvani'a alegeri de deputati nu pentru diet'a din Pest'a, ci pentru diet'a Transilvaniei insa si.

Si prin acést'a dar' au demustratu chiar' locuitorii si respeptive natiunile Transilvaniei tóte, ca uniunea nu e fapta complinita, si ca articlulu 1. transilvanu de la an. 1848 are a se luá sub pertractare, de asémene si articlulu VII de la Posionu din acelasiu anu. Ast'a contiene si cuventulu de tronu.

Se-mi fia ertatu a vorbi vre-o cateva cuvinte si despre asia numitele partiuri, pentruca sunt in strinsa legatura cu Transilvani'a. Eu aceste le tienu de parti integrante ale Transilvaniei. Acum din tempurile vechi curge unu continuu procesu internationale intre Transilvani'a si Ungari'a despre aceste partiuri. Din legile Ungariei si anume din articlulu 18 dela an. 1741 se vede, ca Ungari'a ar fi cerutu reincorporarea aceloru partiuri, inse nu s'a decisu alta, decatu „auditis desuper etiam Transylvanis“ adeca se se asculte despre acést'a si Transilvani'a. La an. 1792 inca nu s'a decisu alta; écca ce dice articlulu 11 din acestu anu: „Quod desideratam . . . . reincorporationem, altefata sua Majestas dominos Transylvanos in primis quae celebrabuntur comitiis, semet audituram, acceptaque illorum Declaratione, benignam suam mentem Statibus et ordinibus regni hujus manifestaturam declarare dignata est.“

Ci domnii transilvani nu s'au dechiaratu séu ce e mai multu nu s'au invoitu neci odata la reincorporare.

Dar' se pretinde reincorporarea in poterea articlului 21 dela an. 1836 si pe basea articlului 6 dela an. 1848, ambe din Posionu. Eu inse negu, ca pe basea acestoru article se póte legalminte efeptui reincorporarea; pentruca aceste articole de legi, Transilvani'a neci odata nu le-a primitu, nici in privinti'a asta lege propria n'a adusu. Scimu, ca la an. 1837, adeca indata la anulu dupa art. 21 dela Posionu, s'a tienutu dieta in Transilvani'a, unde a fostu presentate si partiurile, si principele de atunci a tramisu aceiu articlu la diet'a Transilvaniei, dar' acést'a nu l'a primitu; si asia precum mai nainte asia si dupa aceea partiurile atatu in respectulu administrativu catu si in respectulu legislativu s'au tienutu de Transilvani'a.

Eu dara incorporarea partiuriloru la Ungari'a o tienu de nelegale. Nelegale in respectulu Transilvaniei pentru aceea, pentru ca in estu obiectu n'a adusu neci o lege; nelegale in respectulu Ungariei pentru aceea, pentru ca nu esecutiv'a prevediuta in art. 6 dela anulu 1848 a efeptuitu incorporarea, dar' care de altmintele dupa parerea mea fara lege transilvana nici nu o ar poté efeptui. Deci o repetiescu, ca eu partiurile le tienu de parti integrante ale Transilvaniei.

Dupa ce dara si cu aceste amu se-mi finescu cuventarea, uniunea nu se póte considerá de fapta complinita; dupa ce valórea articlului I transilvanu dela an. 1848 s'a inca sub cestitiune; dupa ce mai incolo, legea transilvana dela an. 1863 despre nationea romana a facutu schimbare esentiale in dreptulu publicu alu Transilvaniei, ba se póte considerá de parte constitutiva a acelui dreptu, ceea ce noi nu trebue se ignoramu; dupa ce in ce noi nu trebue se indoiescu, si neci nu se póte urma, nime nu se indoiesce, si neci nu se póte indoi despre valeditatea sanotiunei pragmatice, si art. VI dela an. 1791 din Transilvani'a; asia amu cutediatu a face amendementulu ce l'amu pusu pe mas'a casei, si recomendandu-lu in stentiunea onoratei case, me rogu se binevoiésca alu primi.

Koloman Tisza se face focu, pentruca bravulu Dr. Hodosiu denegá poterea legala lebravulu Dr. Hodosiu denegá poterea legala lebravulu d. 1848. Tisza o spune curatu, ca diet'a din giloru d. 1848. Tisza o spune curatu, ca diet'a din Sabiu 1863 nu póte se se privésca de legala, fiendu-ca curge dintr'unu isvoru cu Reichsratu care curge dintr'unu isvoru cu Reichsratu (sen. imp.) Sig. Borlea dep. din Zarandu spri- dep. din Zarandu spri- (sen. imp.) Sig. Borlea (sen. imp.) Sig. Borlea dep. din Zarandu spri- (sen. imp.) Sig. Borlea dep. din Zarandu spri- (sen. imp.) Sig. Borlea dep. din Zarandu spri-